

הלכה כסדרה

ציצית

שאלות ותשובות

הופק עבור תחום ההלכה
הרבנות הצבאית הראשית

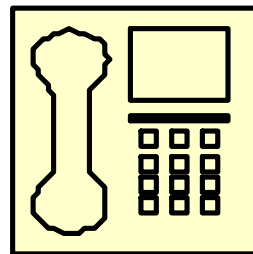
כסלו התשס"ט

מוקד הקו הפתוח עומד לרשותך,

אל תהסס לפנות !

057 - 8175767

(במקרים דחופים גם בלילה)

תוכן העניינים

5.....	הקדמה
7.....	1. חובת לבישת ציצית באימונים
8.....	2. לבישת ציצית כשנוטל ידיו הרחק ממקום שינתו
9.....	3. זמן ברכת ציצית
11.....	4. לבישת ציצית בלילה כשחוזר לישון
11.....	5. התעטפות בטלית בישיבה
13.....	6. נגיעת הציציות באדמה
14.....	7. ברכה על ציצית כשחולף זמן רב עד התפילה
16.....	8. הפסד תפילה בציבור כתוצאה מהפרדת הציציות
16.....	9. הוצאת ציציות מחוץ למכנסיים
17.....	10. ברכה על החלפת ציצית
19.....	11. ברכה על טלית פעם נוספת במוסף
20.....	12. ברכה על טלית שנפלה
21.....	13. ברכה על ציצית לאחר שינה בבגדים
23.....	14. חיוב בגד עור בציצית
23.....	15. חיוב בגד ניילון בציצית
25.....	16. צביעת טלית קטן לצורך הסוואה
27.....	17. לבישת ציצית שאין בה שיעור במקום ללא עירוב
28.....	18. חיוב בדיקת הציציות ליוצא אל מחוץ לעירוב
29.....	19. בדיקת הציציות ליוצא אל מחוץ לעירוב כשבדקם בשחרית
30.....	20. לבישת ציצית פסולה במקום שיש בו עירוב ומחוץ לעירוב
31.....	21. חייל שגילה שחוטאי ציציותיו פסולים כשהוא מחוץ לעירוב
32.....	22. ברכה על טלית או על ציצית שאולה
33.....	23. ברכה על טלית או על ציצית של בית הכנסת
34.....	24. ברכה על הטלית בנשיאת כפיים, כשכבר בירך עליה
35.....	25. שימוש בטלית חבירו ללא נטילת רשות
36.....	26. התעטפות בטלית בערב יום כיפור סמוך לשקיעה
37.....	27. הנהגת אפסנאי בחוטאי ציצית שנתבלו
38.....	28. הנהגת אפסנאי בבגדים (ציצית או טלית) שבלו
40.....	29. הוצאת ציציות בקרבת מת או קבר
41.....	30. תפילה בציבור ללא טלית או ביחידות בטלית

הקדמה

מצוות ציצית - חיובה מן התורה הוא גם בזמן הזה, אף שאין לנו פתיל תכלת¹, והיא נמנית בין המצוות שנאמרו עליהן שהן 'שקולות כנגד כל המצוות שבתורה'². אף שמצוות ציצית אינה **חיובית אלא קיומית**³, דהיינו, אין חיוב ללבוש בגד של ארבע כנפות כדי להתחייב בציצית, ורק כשיש לו בגד עם ארבע כנפות יש עליו חיוב להטיל ציצית בכנפותיו, מכל מקום כבר אמרו חז"ל, שבזמן שיש חרון אף מענישים בשמים גם על התחמקות מקיום מצווה זו⁴. בנוסף, יש שכתבו⁵ שכיון שכבר נהגו כל ישראל ללבוש בגד החייב בציצית, אסור לשום אדם שלא לקיים מצווה זו, וכמו כל מנהג שקיבלוהו אבותינו שחייבים לקיימו מדין "אל תיטוש תורת אמך", וכל שכן מנהג זה שיש בו גם מצוות עשה מן התורה בכל שעה⁶ שלבוש בו.

בפנקס כיס זה, רוכזו שאלות ותשובות האופייניות לחייל הנמצא במהלך שירותו הצבאי, באימון או בתעסוקה מבצעית, ואנו תקווה שיהיה לעזר רב.

הרב אייל קרים, סא"ל

ראש תחום ההלכה

---

1. מנחות לח, א, ורמב"ם ציצית פ"א הל' ד, שתכלת ולבן אינם מעכבים זה את זה.
2. נדרים כה, א.
3. רמב"ם ציצית פ"ג הל' יא; שו"ע סימן כד, א.
4. מנחות מא, א.
5. שו"ת אג"מ ח"ד סימן ד.
6. ספר שערי הלכה ומנהג או"ח אות יג, על פי פסקי דינים לצמח צדק (אורח חיים סימן ב ס"ק ז) ושכן מוכח בספר היראה לרבנו יונה (אות ז) שעיקר מצוות ציצית ללבושו תמיד (הובא בביאור הגר"א ריש סימן כד).

1. חובת לבישת ציצית באימונים

שאלה: האם חיילים השוהים בתקופת אימונים באזור אקלים חם, רשאים להתאמן ללא ציצית?

תשובה: בציצית נאמר: "גדילים תעשה לך על ארבע כנפות כסותך אשר תכסה בה"⁷. מכאן למדו חז"ל שמצוות ציצית היא חובת גברא ולא חובת מנא, דהיינו שאין חיוב להטיל ציצית בבגד שנמצא בארון ואינו לובש אותו⁸.

עם זאת, מבואר בפוסקים⁹ שמצוות ציצית אינה חובת גברא לגמרי, שהרי אין חיוב ללבוש בגד של ארבע כנפות כדי להתחייב בציצית, ורק כשיש לו בגד עם ארבע כנפות יש עליו חיוב להטיל ציצית בכנפותיו¹⁰.

גם מה שנאמר בגמרא שבעידנא דריתחא מענישים על אי קיום מצוות ציצית גם אם אינו מחוייב בה¹¹, מבואר בפוסקים¹² שהוא רק כאשר עושה תחבולה כדי להיפטר מהמצווה, אך בזמן הזה שאין סתם בני אדם רגילים ללבוש בגד המחוייב בציצית, הרי שלא מענישים כלל.

אף על פי כן, כתב השולחן ערוך¹³ שנכון ללבוש ציצית כל היום כדי לזכור את כל המצוות. הדבר מבואר בטור¹⁴ שעניין מצוות ציצית הוא "כאדם המזהיר לחבירו על עניין

7. דברים כב, יב.

8. שו"ע סימן יט סעיף א, סימן יז סק"ח.

9. מ"ב סימן יז סק"ח.

10. רמב"ם ציצית פ"ג הלכה יא, שו"ע סימן כד סעיף א.

11. מנחות מא ע"א.

12. בית יוסף סימן קד בשם המרדכי סימן תתקמה.

13. סימן כד סעיף א.

14. סימן כד.

אחד, שקושר קשר באזורו כדי שיזכרנו", שכמו כן מטרת הציצית היא כדי לזכור את המצוות, וזהו דבר הנצרך בכל רגע ורגע.

מכל מקום נהגו ללכת בציצית כל היום, לרבות לאחר רדת החשכה¹⁵, וכיוון שנהגו בכך חייב כל אחד להרגיל עצמו בכך¹⁶.

לכן, גם חיילים השוהים בתקופת אימונים באזורי אקלים שרבי¹⁷, או בשעת טיפולים בטנקים ובנגמ"שים שהעבודה גורמת ללכלוך המדים¹⁸, או בזמן מד"ס¹⁹, בוחן מסלול, תעסוקה מבצעית ושאר פעילויות צבאיות - עליהם ללבוש ציצית. אך במידה ולבישת הציצית מכבידה עליהם מאוד במעלך המפעילות הנ"ל, ניתן להסירה, וללבושה לאחר מכן²⁰.

2. לבישת ציצית כשנוטל ידיו הרחק ממקום שינתו

שאלה: כיצד צריך לנהוג חייל בנוגע ללבישת ציצית בבוקר, כאשר נאלץ ליטול ידיו מעוקב מים המרוחק מאוהל מגוריו?

תשובה: במשנה ברורה מבוארת חובת לבישת ציצית מיד לאחר נטילת ידיים²¹, כדי שלא ילך ארבע אמות²² בלא

15. שו"ע יח סעיף א, שלדעת הרא"ש כסות יום חייב גם בלילה בציצית.

16. אג"מ או"ח ח"ד סימן ד.

17. עיין שו"ת ציץ אליעזר חלק יד סימן מט.

18. שערי הלכה ומנהג או"ח סימן טז.

19. שו"ת אז נדברו ח"ב סימן נה.

20. בשו"ת יחו"ד ח"ד סימן ב, כתב שאין חיוב בדבר וכן משמע בציץ אליעזר ח"ח סימן ד. ולעניין

אם צריך לברך עליה כשלובשה שנית עיין להלן.

21. מ"ב סימן ח סק"א.

ציצית. חייל שאין באפשרותו ליטול ידיו סמוך למיטתו, אלא מחוץ לאוהל, בסמוך לו (במקום שלא עוברים בו חיילים), או בברייה המרוחקת מאוהל מגוריו, ילבש ציצית בקומו משנתו ללא ברכה²³, וכשייטול ידיו ימשמש בציציות ויחשב לו כאילו לובשה עתה ויברך.

מי שיש לו טלית גדול, שבלאו הכי אינו נוהג לברך על הטלית קטן, אם כן, לא ימשמש ויברך אחרי שנטל ידיו, אלא יפטור את הטלית קטן בברכת הטלית גדול שמתעטף בה בתפילה.

3. זמן ברכת ציצית

שאלה: כיצד צריכים לנהוג חיילים בנוגע לברכת ציצית כאשר הם קמים לתפילה ומתלבשים לפני זמן ציצית, ותפילתם נמשכת עד לאחר זמן זה?

תשובה: זמן הברכה על ציצית הוא משיכיר בין תכלת ללבן שבציצית²⁴, כלומר שעה לפני הנץ החמה²⁵, והוא אותו הזמן של משיכיר את חברו הרגיל עמו ברחוק ארבע אמות²⁶.

---

22. נכון להיזהר גם בפחות מדי אמות - ספר הליכות שלמה פ"ג אות ב. בזה שונה דין ציצית מדין נטילת ידיים שחרית וגילוי הראש, ששם העיקר תלוי בהליכה, מה שאין כן מצוות ציצית שיש בה מצווה אפילו יושב במקומו.

23. שו"ע ח, י. אמנם באמת צריך עיון גדול אם בימינו כשישן בפיג'מה יש בעיה לברך לפני נטילת ידיים, שהדין שנאמר בשו"ע הוא רק כשאין ידיו נקיות.

24. שו"ע סימן יח סעיף ג.

25. כה"ח סימן יח ס"ק יח כתב שעה זמנית. בפרי מגדים א"א סימן נח סק"ב העלה אפשרות של שש דקות אחרי עלות השחר, בדיני צבא ומלחמה חישוב חמישים וחמש דקות לפני הנץ החמה, בירושלים נהגו שעה לפני הנץ, וראה עוד בהקדמה ללוח זמני היום בסידור צה"ל.

26. מ"ב סימן יח ס"ק ט.

חיילים הנאלצים לקום ולהתלבש לפני זמן "משיכיר", ילבשו טלית קטן ותפילין ללא ברכה, וכשיגיע זמן "משיכיר" - ימשמשו²⁷ בציציות ויברכו על הטלית קטן²⁸. כן ינהגו גם חיילים המתעטפים בטלית גדול, שבהגיע זמן משיכיר ימשמשו בציציות של הטלית גדול, יברכו "להתעטף בציצית", ויכוונו בברכתם גם על הטלית קטן.

אם החיילים נמצאים באמצע פסוקי דזמרה לדעת רבים מהאחרונים²⁹, ימתינו עד לאחר ישתבח ויברכו. אולם לדעת המשנה ברורה³⁰ והגר"ע יוסף³¹ יברך בבין הפרקים (והש"ץ יכול לברך גם לפני ישתבח³²), ובברכות ק"ש יברכו לדעת השו"ע³³ בין הפרקים, ולדעת הרמ"א³⁴ יברך לאחר התפילה. אם שיגיע זמן "משיכיר" יהיו אחר התפילה, יברכו אז על הטלית והתפילין, ועדיף כך מאשר להתפלל ללא טלית ותפילין³⁵.

כאמור, זמן "משיכיר" הוא כשעה לפני הנץ חמה³⁶. חיילים שטעו ובירכו על הציצית לפני זמן זה, ואפילו לפני עלות השחר, אינם צריכים לברך שנית בהגיע הזמן, משום שלדעת

27. בשו"ע ח סעיף טז כתב לגבי מי שלן בטליתו בלילה שיטוב' למשמש בו בשעת הברכה, אך בנידון דידן כתב המ"ב ס"ק מג שהמשמוש הוא מן הדין. אמנם עיין בכה"ח יח ס"ק כג, שכתב לפשוט, לברך ולהתעטף מחדש.

28. רמ"א סימן ח סעיף טז, מ"ב ס"ק מג, מ"ב סימן יח ס"ק יא.

29. כך כתב בפסקי תשובות סימן נג אות ג.

30. סימן נג סעיף ג.

31. שות יבי"א ח"ו או"ח סימן ד אות ג.

32. רמ"א סימן נג סעיף ג.

33. סימן סו סעיף ב.

34. סימן סו סעיף ב. וכן דעת הרמ"א סימן נג סעיף ג לגבי ברכה בין קדיש לברכו או בין ברכו ליוצר.

35. אג"מ ח"ד סימן ו.

36. ספר ארץ ישראל להגר"מ טיקוצינסקי פ"א אות ד. נאמרו בזה דעות נוספות אך נראה שדעה זו עיקר ההלכה ולמעשה.

הרא"ש בגד יום בלילה חייב בציצית, ושמא יצאו כבר ידי חובת הברכה³⁷.

4. לבישת ציצית בלילה כשחוזר לישון

שאלה: האם חובה ללבוש ציצית במהלך תרגיל "הקפצה" לעמדות, אם לאחר מכן חוזרים לישון?

תשובה: חיילים ש"הוקפצו" בלילה משנתם לתפיסת עמדות במוצב במסגרת תרגולת, או שנדרשו לעמוד ל"מסדר נוסף" בלילה באופן חפוז, ועתידיים לחזור לישון בלילה, לא רק שאינם חייבים ללבוש, אלא עדיף שלא ללבוש ציצית כדי שלא להכניס את עצמו לספק ברכה³⁸.

5. התעטפות בטלית בישיבה

שאלה: חיילים השוהים במהלך תרגיל בעמדת תצפית, האם התעטפותם בטלית יכולה להיעשות בישיבה, כדי שלא יפגעו בלקח והישג הנדרשים מהתרגיל בכך שייצאו מהעמדה לצורך התעטפותם?

תשובה: לכתחילה צריך שהעטיפה בטלית והברכה, שתיהן יהיו בעמידה. הברכה - משום שכל ברכות המצוות צריכות להיאמר גם בעמידה. העטיפה - משום שלומדים גזירה שווה

---

37. מ"ב סימן יח סק"י, ילקו"י יח ד.

38. משנה ברורה סימן תקפא סק"ו.

"לכס" "לכס" מהעומר, ובעומר נאמר "מהחל חרמש בקמה", ודרשו חז"ל: "בקומה"³⁹.

בדיעבד יצא ידי חובה בברכה ובעטיפה בכל צורה שהיא⁴⁰. לכן, חיילים השוהים בעמדת תצפית מוסווית, שאין בגובהה כדי שיעור עמידת אדם, אם אין באפשרותם לצאת ולהתפלל מחוץ לעמדה, משום שהדבר יפגע בלקח וההישג הנדרשים בתרגיל וגם אינם יכולים לעמוד בעמדה בצורה שפופה, יכולים להתעטף בטלית ולברך עליה בישיבה. כל שכן שכך הוא הדין כאשר שהייתם בעמדה היא במהלך פעילות מבצעית, שיציאתם מן העמדה יכולה לחשוף את מיקומם. אין לברך על הטלית בעודה מקופלת, משום שאז אינו "עובר לעשייתך"⁴¹. לכן, לכתחילה צריך שתהיה הטלית פרוסה מאחוריו (או לפחות לפניו) בעת הברכה, ואם לא ניתן לפחות לפניו, ומיד לאחר הברכה יעביר את הטלית דרך אחוריו ויעטוף גופו וראשו בטלית⁴². אולם חייל השוהה בעמדת תצפית, כנ"ל, רשאי לברך על הטלית בעודה בידו⁴³, כשהיא פרוסה תוך כדי אחיזת שולי הטלית התחתונים, ומיד יתעטף דרך אחוריו על ראשו ועל גופו.

39. שו"ע סימן ח סעיף א, מ"ב ס"ק ב. ילקו"י סימן ח סעיף טז.

40. מ"ב סימן ח ס"ק ב. ילקו"י סימן ח סעיף יז.

41. מ"ב ח סק"ב, ילקו"י ח יט.

42. פסק"ת סימן ח אות ה.

43. שע"ת סימן ח סק"ב.

6. נגיעת הציציות באדמה

שאלה: מאחר וגובה עמדת התצפית אינו מאפשר לעמוד בעמדה, אלא לשבת, האם יש איסור בכך שהציציות נגררות על גבי האדמה?

תשובה: חיילים השוהים בעמדת תצפית שאין בגובהה כדי שיעור עמידת אדם, רשאים להתעטף בטלית בישיבה. אף שבמצב כזה לא ניתן להיזהר שציציות הטלית לא יגררו על הארץ, כפסק השו"ע⁴⁴, יש לומר שדברי השולחן ערוך מוסבים על אדם שמתנהג כך בדרך **בזיון**⁴⁵, כלומר, שאינו נזהר בזה **בקביעות**⁴⁶. אך אם כאשר חייל נמצא בעמדת תצפית נמוכה וכדומה נגררות ציציותיו על הקרקע בדרך אקראי, אין זה דרך בזיון⁴⁷.

יתר על כן, דברי השו"ע הנ"ל נאמרו רק לגבי אדם שהולך, אבל חייל שיושב בעמדת תצפית, או אפילו עומד במקום אחד ואינו מהלך, אין בזה קפידא כל כך אם ציציות טליתו נוגעות בקרקע⁴⁸, אלא אם כן עשויות למרמס רגלי בני אדם המהלכים שם.

44. שו"ע סימן כא סעיף ז.

45. ערוה"ש סימן ח סעיף ז.

46. ילקו"י כא יא.

47. בשו"ת משיב דבר ח"א סימן מז כתב שכאשר אין אפשרות אחרת, אין כלל ביזוי מצווה. בכה"ח כא, יח כתב שלדעת השו"ע יש ליזהר' מכך, היינו זהירות בעלמא ולא חובה מן הדין, וכן כתב בילקו"י סימן כא סעיף יא.

48. שיירי כנה"ג הגהות ב"י סימן ח סק"ג.

אולם מכיוון שלאחר שהחייל התעטף בטליתו, יכול לתחוב את הציציות שאחוריו לחגורת מכנסיו, כדי שחבריו בעמדה לא ידרכו עליהם, כך ראוי לנהוג⁴⁹.

7. ברכה על ציצית כשחולף זמן רב עד התפילה

שאלה: א. חייל הנוהג תמיד שלא לברך על הטלית קטן, מכיון שהוא פוטר אותה במה שמברך על הטלית גדול קודם התפילה - כיצד עליו לנהוג אם קם לתורנות שמירה קודם שהגיע זמן תפילה, ועתיד להתפלל רק לאחר מספר שעות בגמר תורנותו?

ב. חיילים היוצאים לתרגיל פלוגתי לאחר עלות השחר, אך לפני שהגיע זמן תפילה, ועתידים להתפלל כעבור מספר שעות (בזמן שהוא עדיין זמן תפילה), האם עליהם לברך על הציצית בהשכמתם?

ג. חיילים שנוסעים מהבא"ח אחרי עלות השחר ולפני שהגיע זמן תפילה, לצורך פעילות ביטחונית בחטמ"ר, ועתידים להתפלל לאחר מספר שעות, האם עליהם לברך על הציצית בקומם, או לפטור אותו מברכה בברכתם על הטלית בתפילה?

ד. חיילים שצונחים בשעת בוקר מוקדמת, ועתידים להתפלל בשובם למחנה כעבור זמן רב, האם עליהם לברך על הציצית בקומם משנתם?

⁴⁹ שעי"ת כא, ה בשם ברכ"י. אמנם ראה בכה"ח (סוס"ק יט) שמעדיף להעלות את הטלית על הכתפיים, וכן עיין בערוה"ש ס"ז שלא נהגו בהשתדלות זו.

תשובה: בפוסקים⁵⁰ מבואר, שלמעשה, כל אדם שמתעטף בטלית גדול בשעת התפילה, עליו ללוש ציצית בבוקר ללא ברכה, ולכוון בברכת הטלית לפטור מברכה את הציצית. אך כאשר יש הפסק גדול, כגון שעתיים שלוש, בין לבישת הציצית לעיטוף בטלית, נחלקו הדעות: יש אומרים⁵¹ שגם אז אין מברכים על הציצית, אלא פוטרים אותו בברכת הטלית. אך יש מהגדולים שנהגו⁵² במקרה זה לברך על הציצית בפני עצמה "על מצוות ציצית".

לכן, חיילים הנוהגים להתעטף בטלית בתפילה, אם קמו משנתם קודם שהגיע זמן תפילה⁵³ לתורנות שמירה או מטבח, אם עתיד לעבור עד גמר התורנות כשעתיים או פחות מכן מאז קימתם ומאז זמן "משיכיר", לא יברכו בקומם על הציצית, אלא יפטרוהו בברכת הטלית לכשיתפללו. אך אם תורנותם היא ארוכה, והם עתידים להתפלל יותר משעתיים לאחר קימתם ולאחר זמן "משיכיר", יברכו על הציצית בהשכמתם כשיגיע זמן "משיכיר", ולכשיבואו להתפלל יברכו שוב על הטלית. וכן הוא הדין בנוגע לשאלות הנוספות.

50. מ"ב סימן ח ס"ק כד, ילקו"י טו א-ב.

51. כן משמע במ"ב סימן ח ס"ק כד, וכן מובא בשם הגרש"ז אויערבך בספר הליכות שלמה פ"ג ס"ק יח.

52. החזו"א והגר"י קניבסקי, הובאו בספר אורחות רבינו ח"א עמ' כב, וח"ג עמ' קפז.

53. או אפילו לאחר שהגיע זמן תפילה, ועושים זאת קודם התפילה היות ותורנותם אינה בגדר "חפצ" אלא בגדר "חפצי שמים".

8. הפסד תפילה בציבור כתוצאה מהפרדת הציציות

שאלה: האם חייל שאיחר להגיע לבית הכנסת שבמחנה, חייב להפריד את חוטי ציציותיו המסובכים זה בזה, אם הדבר יגרום לו להפסיד תפילה בציבור?

תשובה: יש אומרים⁵⁴, שבזמן שאין תכלת, הפרדת חוטי הציצית זה מזה אינה מעיקר הדין, אלא זכר לתכלת בלבד. אך יש אומרים⁵⁵ שגם בזמן שאין תכלת, הפרדת חוטי הציצית זה מזה היא מן הדין, ולדעה זו צריך עיון אם כשהחוטים מסובכים זה בזה דין זה מעכב את הברכה. על כן, לכתחילה⁵⁶ חובה להפריד את חוטי הציצית לפני הברכה אם הם מסובכים זה בזה. אולם חייל שאיחר להגיע לבית הכנסת, וכתוצאה מכך שיתעסק בהפרדת החוטים שבציצית יפסיד תפילה בציבור, יסמוך על הדעה הראשונה ולא יפרידם לפני התפילה אלא לאחריה.

9. הוצאת ציציות מחוץ למכנסיים

שאלה: האם במהלך תרגילי פרט, חוליה וצוות, חייב חייל אשכנזי להוציא את ציציותיו מחוץ למכנסיו?

תשובה: בזמנינו שלובשים את הטלית קטן על גבי הגופייה, נחלקו הדעות על פי קבלת האר"י שהזהיר ללבוש טלית קטן מתחת הבגדים, האם גם הציציות צריכות להיות מכוסות.

54. מג"א הובא במ"ב סימן ח ס"ק יח, ביה"ל ד"ה צריך להפריד.

55. הגר"א הובא בב"ה"ל סימן ח סעיף ז ד"ה צריך להפריד.

56. שו"ע סימן ח סעיף ז, ילקו"י סימן ח סעיף לד.

מנהג האשכנזים⁵⁷ להקפיד להוציא את הציציות מחוץ למכנסיים, ומנהג הספרדים⁵⁸ להסתירן בתוך המכנסיים. למנהג האשכנזים יש⁵⁹ שהתבטאו בחריפות על אותם שנהגו להכניס את הציציות לתוך מכנסייהם, ויש⁶⁰ שכתבו שאסור להכניס את הציציות עקב דרישת מעביד שאינו שומר תורה. לכן חיילים אשכנזים צריכים ללכת בצבא כשציציותיהם מחוץ למכנסייהם.

אולם בשעת אימונים בשדה, כשהוצאת הציציות עשויה לגרום לקריעתן ולהביא לכך שהחייל ילך בציצית פסולה או ללא ציצית כלל, בהעדר אפשרות להשיג ציצית אחרת, רצוי להכניס את הציציות לתוך המכנסיים לפני התרגיל, ולהוציאם בגמר התרגיל שנית⁶¹.

10. ברכה על החלפת ציצית

שאלה: האם חייל המחליף ציצית ספוגת זיעה לאחר "בוהן מסלול", חייב לברך על הציצית השנייה שלובש?

תשובה: הרמ"א⁶² פסק שהמברך על טלית אחת, ופשטה ולבש אחרת, צריך לחזור ולברך על השנייה. אך במשנה ברורה⁶³ כתב, שהאחרונים⁶⁴ חולקים על דברי הרמ"א,

57. על פי המג"א סימן ח ס"ק יג, ומשנה ברורה ס"ק כה.

58. על פי מאמ"ר סימן כד סק"א.

59. המ"ב סימן ח ס"ק כו כתב שעתידין ליתן את הדין.

60. שו"ת צ"א ח"יז סימן ד, ספר אורחות רבנו ח"א עמ' רכט בשם הגר"י קניבסקי.

61. ראה שו"ת אז נדברו ח"ב סימן נה, שכך הורה לבני נוער כשהציצית הפריעה להם בשעת משחק, אך לא התיר להם להורידה מעל גופם לגמרי.

62. סימן ח סעיף יב.

63. סימן ח ס"ק לא.

וסוברים שפשיטת הטלית קטן אינה מהווה הפסק, אם הייתה דעתו בשעת הברכה על לבישת הטלית קטן השני. אמנם בשולחן ערוך⁶⁵ מבואר, שכל זה רק כאשר מתקיימים שני תנאים: א. לא היה הפסק בין הברכה לבין לבישת הטלית השנייה. ב. היה בדעתו ללבוש את הטלית השנייה בשעת הברכה על הראשונה. אך אם היה הפסק של "היסח הדעת"⁶⁶ בין הברכה לבין לבישת הטלית השנייה, או שלא הייתה דעתו בתחילה ללבוש את הטלית השנייה, הרי שהוא צריך לברך עליה אף אם לובש את השנייה תיכף ומיד לפשיטת הראשונה.

לכן, חיילים המחליפים טלית קטן הרטוב מזיעה בטלית קטן יבש, וכן חיילים המחליפים טלית קטן לקראת שבת, עליהם לברך על השני⁶⁷, גם אם לובשים את השני תיכף ומיד לפשיטת הראשון, מכיוון שבדרך כלל אין דעתם בשעת לבישת הראשון על השני, וגם משום שעובר בין הברכה על לבישת הראשון עד לבישת השני הפסק של "היסח הדעת".

64. הלבוש, מג"א, גר"א ואליהו רבה.

65. סימן ח סעיף יב.

66. בפסק"ת סימן ח אות כג ביאר, שהיסח הדעת אינו תלוי בזמן, אלא בדעת האדם, כפי שבא בדרך כלל לידי ביטוי על ידי מעשיו. דהיינו, המפסיק במצווה כשסיבת ההפסקה ברורה ומוגדרת בזמן מסוים, ודעתו מוחלטת וברורה בחלוף הזמן המוגדר לחזור למצוותו - אינו חוזר לברך. אך אם חלף הזמן המוגדר אצלו וחלפה הסיבה, ובידו לחזור למצוותו, ואינו עושה כן, אלא מושך הזמן בכל מיני עיסוקים שונים, הרי זה מראה על היסח הדעת, וכשחוזר למצוותו צריך לחזור ולברך.

67. בא"ח בראשית אות י, שו"ת יבי"א ח"ח סימן ב. בזה שונה דין טלית קטן מדין שופר המבואר בסימן תקפה, שאינו חוזר ומברך כשמחליף שופר, כי הברכה על השמיעה, בעוד שבציצית הברכה על חפץ המצווה. אמנם ראה בספר הליכות שלמה פ"ד אות ט, שמדמה תפילין לשופר, שאין צריך לברך שוב כשמחליפים, כי הברכה על המצווה ולא על גוף התפילין, אך מסקנת רוב הפוסקים שיש לברך שנית.

11. ברכה על טלית פעם נוספת במוסף

שאלה: מפקד כוח ששב מפעילות מבצעית בראש חודש, ונאלץ להשתתף בתחקיר מיד לאחר שסיים תפילת שחרית - האם כשמתפלל תפילת מוסף לאחר התחקיר, עליו לברך על הטלית כששובשה בשנית?

תשובה: למעשה נהגו בכל קהילות ישראל, שאם בעת פשיטת הטלית או הציצית הייתה דעתו לחזור וללובשן, אינו חוזר ומברך כששובשן שנית, ואין הדבר תלוי בשינוי מקום⁶⁸, ולא בכניסה למקומות המטונפים⁶⁹. אבל אם בעת פשיטת הטלית או הציצית הייתה דעתו שלא ללובשן שנית, עליו לברך כששובשן לאחר שהתחרט.

לכן, מפקד שעליו להשתתף בתחקיר לאחר מבצע, הנערך בשבת, ביום טוב או בראש חודש בסמוך לחזרת הכוח מהפעילות, ומועד התחקיר אינו מאפשר למפקד להתפלל מוסף מיד לאחר שחרית, מברך שנית כשחוזר ומתעטף בטליתו שפשט לצורך השתתפות בתחקיר, אם חלפו מספר שעות, היות והזמן שחלף נחשב ל"היסח הדעת"⁷⁰, מצד החובה ה"רובצת" עליו להתפלל מוסף בטלית.

אמנם חייל היודע בקומו משנת הלילה, שבשל הצורך לעסוק בדברים הקשורים לפעילותו הצבאית, הוא עתיד במהלך היום להסיר מעליו את הציצית לדברים הנזכרים לעיל

---

68. מ"ב סימן ח ס"ק לו.

69. מ"ב שם, ביה"ל ד"ה ויש אומרים.

70. משני"ב סימן ח ס"ק לו.

למשך שעה או יותר, טוב שיכוון בבוקר בעת לבישת הציצית, שאין בכוונתו לפטור בברכה זו אלא עד פשיטתו, ואחר כך יברך שנית על לבישתו לדעת כולם⁷¹.

12. ברכה על טלית שנפלה

שאלה: חייל שהתפלל בשדה במקום שמנשבת רוח חזקה, וכתוצאה מכך נפלה טליתו באמצע התפילה מעל גופו, האם עליו לברך בלבישתה שנית?

תשובה: בשולחן ערוך⁷² כתב ש"אם נפלה טליתו שלא במתכוון וחוזר ומתעטף צריך לברך". במשנה ברורה⁷³ מבואר, שגם אם נשאר לבוש בטלית קטן בעת שנפלה טליתו, עליו לברך שנית כשחוזר ומתעטף בטליתו. עוד מבואר במשנה ברורה⁷⁴, שאם נפלה טליתו באמצע תפילת שמונה עשרה, ואדם שרואה זאת החזירה עליו, או שהוא בעצמו החזירה עליו משום שמצב זה הפריע לו בכוונת התפילה⁷⁵, כשמסיים תפילתו עליו למשמש בציציות הטלית ולברך עליה שנית. אך הפוסקים הספרדים כתבו שלא לברך⁷⁶ מאחר ויש בברכה זו מחלוקת.

לפיכך, חייל אשכנזי המתפלל בשדה במקום שמנשבות בו רוחות חזקות, אם נפלה טליתו, לכאורה היה עליו לברך

71. ביה"ל שם.

72. סימן ח סעיף טו.

73. סימן ח ס"ק לט.

74. סימן ח סק"מ.

75. אם לא כן אסור לו להחזירה עליו, משום הפסק בתפילה - ראה סימן צז, ד.

76. כה"ח סימן ח ס"ק נ"ח וסימן צז ס"ק כד, ילקו"י סימן ח סעיף נ.

עליה כשמתעטף בה שנית. אולם נהגו⁷⁷ העולם שלא לברך על העיטוף כשנפלה שלא במתכוון, אם לא הייתה דעתו לפושטה, (בדומה לתפילין שנשמטו ממקומם, שמחזירים למקומם בלי לברך עליהם כל זמן שהוא באמצע התפילה⁷⁸), ובפרט שהוא לבוש בציצית. כל שכן שלא יברך שנית, אם תוך כדי נפילת הטלית, כשעדיין לא נפלה לגמרי, הרגיש בדבר והייתה דעתו לחזור וללבושה⁷⁹.

13. ברכה על ציצית לאחר שינה בבגדים

שאלה: חייל בכוננות ישן בלילה בבגדיו, האם עליו לברך על הציצית בבוקר? מהו הדין לגבי חייל שישן ביום?

תשובה: מהפסוק "וראיתם אותו" למדו חז"ל שלילה אינו זמן ציצית⁸⁰. נחלקו הראשונים בדין ציצית בבגד יום שלבוש בו בלילה ובבגד לילה שלבוש בו ביום.

לדעת הרמב"ם כל בגד פטור בלילה מציצית וחייב ביום בציצית, ולדעת הרא"ש בגד לילה ביום פטור, ובגד יום חייב גם בלילה. **להלכה**, לעניין חובת **לבישת** ציצית, מחמירים כהרמב"ם - שלא ילך בבגד לילה ביום בלא ציצית, וכהרא"ש - שלא ילך בבגד יום בלילה בלא ציצית. ולעניין **ברכת** ציצית מקילים כשניהם, דהיינו, שלא יברך על בגד

---

77. הגרש"ז אורבך (שש"כ פ"א הערה סט) משום שכוונת האדם להתעטף עד סוף התפילה.

78. מג"א סימן כה ס"ק כא, הובאו דבריו במשנה ברורה שם ס"ק מד.

79. שו"ת אמרי יושר ח"ב סימן ט, שו"ת באר משה ח"ו סימן ט.

80. שו"ע סימן יח, א.

לילה ביום ולא על בגד יום בלילה⁸¹. אולם בגד המיוחד ליום וללילה חייב בציצית לכולי עלמא, וכשלו בשו ביום יש לברך עליו⁸².

לפיכך, חייל שמחמת כוננות נדרש לישון בלילה בבגדיו, וכן חייל שבמהלך תרגיל לילה ישן שינת קבע בבגדיו, לשוי"ע - כיוון שלילה אינו זמן ציצית, נחשב הדבר "הפסק" וצריך למשמש בציציות ולברך על הציצית בבוקר. אולם מאחר ויש הסוברים שאין לברך על הציצית בבוקר, משום שבגד יום בלילה חייב בציצית, וממילא שינת הלילה אינה "הפסק", על כן, **למעשה אין לברך על הציצית משום ספק ברכות להקל, ונכון שחייל המתעטף בטלית גדול, יכוון בברכתו עליה לפטור מברכה גם את הציצית**⁸³.

שינה ביום אינה מהווה "הפסק" במצוות ציצית. אולם אם ישן ביום ופשט את הציצית, נחלקו הפוסקים אם השינה נחשבת להיסח הדעת. לכן, חייל המסיר את הציצית מעליו טרם הליכתו לישון, נכון שיכסה עצמו בציצית בעת השינה, וכשלו בשו לאחר מכן, אין צריך לברך עליו לכל הדעות⁸⁴.

81. רמ"א יח, א ומ"ב ס"ק ב.

82. מ"ב סימן יח ס"ק ג.

83. שוי"ע שם סעיף טז, מ"ב ס"ק מב, מ"ב סימן תצד סק"א.

84. מ"ב סימן ח ס"ק מב. אף שבשוי"ע סימן יח, ב מבואר, שסדין שישן בו בבוקר פטור מציצית ואחד הטעמים הוא, שהתורה חייבה בציצית רק בדרך מלבוש ועיטוף ולא בדרך העלאה, כלומר כיסוי כשמיכה או כחגורה סביב החזה או הבטן, בכל זאת די בהנחת הציצית עליו בדרך כיסוי כדי לפוטרו מברכה פעם נוספת לאחר השינה.

14. חיוב בגד עור בציצית

שאלה: האם בגד עור העשוי להגנה מפני נשיכת כלבי תקיפה, חייב בציצית היות ויש לו ארבע כנפות?

תשובה: כדי שבגד בעל ארבע כנפות יתחייב בציצית, עליו לשמש לבישה⁸⁵, דהיינו כדי להגן מקור או מחוס. אבל בגד שנועד להצלה מטינוף, או להגנה ממזיקים, ואין בו הנאת לבישה, פטור לגמרי מציצית. כמו כן, בגד עור פטור מציצית⁸⁶, משום שבגד הוא דווקא זה שנארג באריגה ונעשה בגד, מה שאין כן בגד העשוי עור שאינו נארג⁸⁷. אפילו אם בגד עור נעשה בדרך אריגה - הוא פטור מציצית, כיון שעור אינו עומד לאריגה⁸⁸.

לאור זאת, אין לחייב הטלת ציציות באותם בגדי עור שיש בם ארבע כנפות, המשמשים את החיילים במסגרת אימון לחימה בטרור להגן עליהם מנשיכת כלבי יחידת "עוקץ".

15. חיוב בגד ניילון בציצית

שאלה: האם חליפה זוהרת שלובשים החיילים במחסומים, או זו שלובשים אנשי הצלה, חייבת בציצית מאחר ויש לה ארבע כנפות?

---

85. בית יוסף סימן י.
86. שו"ע סימן י סעיף ד.
87. לבוש סימן י סעיף ד, הובא במעדני יום טוב על הרא"ש במנחות.
88. אג"מ או"ח ח"ב סימן א.

תשובה: לעניין בגד ניילון, נחלקו האחרונים⁸⁹, אם דינו כבגד עור משום שתחילת יצירתו כמקשה אחת ואין שייך בו אריגה כלל, ולמרות שאחר כך מעבדים אותו לחוטים שנארגים, הרי גם בגד עור פטור מציצית אף שנעשה חוטים לאריגה, או שאין דינו כבגד עור, משום שהדרך לחתכו ולארוג את חוטיו כבד, ולעשות ממנו בגדים הנוחים לשימוש, והרי הוא כמשי ושאר מינים שחייבים בציצית. מסקנת חלק מהפוסקים⁹⁰ היא, לחלק בין בגד ניילון שאינו ארוג, שפטור לגמרי מציצית, לבין בגד ניילון העשוי מבד ארוג מחוטי ניילון, שאותם יש לחייב בציצית. לפיכך, מאחר וחליפות זוהרות אלו עשויות מיריעת ניילון אחת ללא אריגה, הרי הן פטורות מציצית.

טעם נוסף שאין לחייב להטיל ציציות בחליפות זוהרות אלו, הוא משום שחליפות אלו אינן מיועדות ללבישה לצורך הגנה מקור או מחוס, אלא לצורך הגנה מפגיעת כלי רכב, ומכיוון שאין בלבישתם הנאת לבישה הרי הן פטורות מציצית לגמרי.

89. שו"ת הר צבי ח"א סימן ט, שו"ת אג"מ או"ח ח"ב סימן א, שו"ת דברי יציב ח"א סימן ג ועוד אחרונים.

90. הגרשז"א (הליכות שלמה פ"ג אות טז), שו"ת הר צבי ח"א סימן ט, תשובות והנהגות לגר"מ שטרנבוך ח"א סימן לד.

16. צביעת טלית קטן לצורך הסוואה

שאלה: ביחידות בהם קיימת הקפדה שלא ללבוש בגד לבן, כדי לשפר את ההסוואה בלילה, האם מותר לצבוע את הטלית קטן ואת הציציות בצבע כהה?

תשובה: השו"ע⁹¹ פסק שהציציות צריכות להיות בצבע הטלית. הפסק הזה מבוסס על דברי הרמב"ם⁹² שכתב: "טלית שהיא כולה אדומה או ירוקה, או משאר צבעונים, עושה חוטי לבן שלה כעין צבעה, אם ירוקה - ירוקין, ואם אדומה - אדומין". בטעם הדבר, יש שפירשו שהוא משום "זה א-לי ואנוהו", ויש שפירשו שהוא משום שהציציות צריכות להיות ממין הכנף⁹³. על כל פנים, לדעות אלו מותר לצבוע את הבגד אם ירצה, ואז ייצבעו גם הציציות.

לעומת זאת, הרמ"א פסק שעל הציציות להיות בצבע לבן, וביארו⁹⁴ שטעם הדבר הוא לפי שאמרו חז"ל⁹⁵: "מלמד שנתעטף הקב"ה כשליח ציבור", והיינו בטלית של ציצית, ומצינו אצלו כתוב⁹⁶: "לְבוּשָׁה כְּתוּבָה חֵן". לפיכך כתב הטי"ז⁹⁷, שכדי לא להכניס עצמו למחלוקת, ראוי למדקדק לעשות דווקא טלית קטן לבן, כדי שיהיה יוצא ידי הכל כשיעשה ציציות לבנות, וכך פסק במשנה ברורה⁹⁸.

91. שו"ע סימן ט סעיף ה, מ"ב ס"ק טו.

92. הלכות ציצית פ"ב ה"ח.

93. סימן ט ס"ק טז.

94. עטרת זקנים על השו"ע.

95. ראש השנה יז ע"ב.

96. דניאל ז, ט.

97. סימן ט סק"ח.

98. סימן ט ס"ק טז.

אלא שברמב"ם הנ"ל נאמר, שאם הבגד בצבע תכלת, "עושה לבן שלה משאר צבעונים חוץ מן השחור", וזה גם כולל לבן. לפיכך יכול לכתחילה לצבוע את הבגד כחול ויהיו הציציות לבנות. באליהו זוטא⁹⁹ כתב: "וזקיני הגאון מוהרה"ר שמעון זצ"ל היה רגיל בארבע כנפות צבוע שקורין בלא"ב [=כחול] וציצית לבנים, וכמדומה שטעמו זכר לתכלת", וזהו מעשה רב. אלא שבנידונינו גם את הציציות אין לצבוע לבן, כי ההקפדה בצבא היא שלא יהיה שום לבן בבגדים, ולפיכך לא יועיל שהבגד צבוע כחול.

אלא שדברי הט"ז אמורים אם אפשר בבגד לבן, אבל אם אין או שאסור ללבוש בגד לבן, וגם בציציות לבנים אי אפשר, אין לבטל מצוות ציצית. גם הב"ח¹⁰⁰ כתב: "לא כמו שכתב הרב [הרמ"א] בהג"ה שו"ע, דהאשכנזים עושין ציציות לבנים אף בבגדים צבועין, ואין לשנות, עכ"ד. דלפענ"ד שנוי זה הגון הוא, אלא מיהו בצנעא מתחת למדיו, דלא ליתי לאינצויי, כיוון דלא נהגו לצבען". הרי שלדעת הב"ח, בטלית קטן שלובשים תחת המדים בצנעה, מן הראוי לצבוע את הציציות בצבע הבגד, ולא בצבע לבן בניגוד לדעת הרמב"ם, ואין צריך לומר שלא יבטל עצמו ממצוות ציצית. לפיכך נראה, שביחידות בהם קיימת הקפדה לא ללבוש בגד לבן עוד לפני החשיכה, ואף לא גופייה העלולה להיראות מבעד לבגדים, כדי לשפר את ההסוואה בלילה, מותר לצבוע

99. אות ד על הלבוש סימן ט.

100. סימן ט סוף ד"ה וכתב הרמב"ם.

את הטלית קטן שלבוש תחת בגדיו בצבע שאינו כחול או שחור (שהם כעין תכלת), ויצבע גם את הציציות באותו צבע¹⁰¹.

17. לבישת ציצית שאין בה שיעור במקום ללא עירוב

שאלה: חייל השוהה בשבת במקום ללא עירוב, או חייל שיוצא בשבת אל מקום שהוא מחוץ לעירוב, האם רשאי ללבוש את הטלית קטן שלו כאשר הוא קטן מהשיעור הנדרש על פי ההלכה?

תשובה: במשנה ברורה נפסק, שהיוצא בשבת לרשות הרבים בטלית קטן שאינו בו שיעור חייב חטאת, ובכרמלית אסור מדרבנן. הטעם הוא משום שהחוטאים נחשבים כמשא ואינם בטלים לבגד (לא משום הבגד אלא משום הציצית)¹⁰². אולם רבים מהפוסקים¹⁰³ הסכימו, שאין איסור לצאת ברשות הרבים בטלית קטן שאין בו שיעור, כי למרות שאין צריך להטיל בו ציציות משום שאין בו שיעור, מכל מקום, כיוון שאין בדעתו לסלק הציצית מהטלית קטן, ונוח לו בהם, הרי הם נוי לבגד וכחלק מהבגד, ואין בהם איסור טלטול ברשות הרבים וכל שכן בכרמלית¹⁰⁴. על כן, חייל

---

101. מלומדי מלחמה סימן קיג.

102. מ"ב סימן יג ס"ק ב-ג, סימן שא ס"ק קמג.

103. ערוך השולחן סימן יג אות ב, שו"ת משיב דבר ח"א סימן ב, חזו"א סימן ג ס"ק כח, שו"ת אבן ישראל ח"ז סימן יז, שו"ת יחו"ד ח"ה סימן ב בהגה"ה.

104. פסק"ת ח"א סימן יג אות א.

השוהה בשבת במקום ללא עירוב, והטלית קטן שלו קטנה מהשיעור הנדרש על פי ההלכה, רשאי ללבשו וללכת בו.

18. חיוב בדיקת הציציות ליוצא אל מחוץ לעירוב

שאלה: חייל העתיד לצאת בשבת מהמחנה, לתצפית הנמצאת מחוץ לעירוב, האם חובה עליו לבדוק את כשרות ציציותיו בערב שבת?

תשובה: צריך לבדוק את כשרות הציציות¹⁰⁵. לדעת המג"א הטעם הוא, כדי שלא ילך בבגד בלי ציצית, ולדעת הטי"ז הטעם הוא, כדי שלא יברך על הציצית לבטלה¹⁰⁶. בשבת יש להקפיד לבדוק את כשרות הציציות מטעם נוסף, והוא, כדי שלא יעבור על איסור הוצאה וטלטול הציצית במקום ללא עירוב. מאחר שבצבא מצוי מאד שחיילים שוהים בשבת במקום שאין בו עירוב, או שיוצאים לצורך פעילות מבצעית ממקום שיש בו עירוב למקום שאין בו עירוב, יש להקפיד על הלכה זו של בדיקת כשרות הציציות בכל ערב שבת.

105. אמנם בשו"ת יחו"ד ח"ו סימן א כתב, שאין חובה מן הדין לבדוק את חוטי הציצית ואין זו אלא מידת חסידות.

106. מ"ב סימן יג סק"ז, ביה"ל ד"ה קודם שיצא בו, מ"ב סימן ח סק"כ.

19. בדיקת הציציות ליוצא אל מחוץ לעירוב כשבדקם בשחרית

שאלה: האם חייל שבדק את כשרות ציציותיו בקומו בשבת בבוקר, חייב לבדוקם שנית כשיוצא אל מחוץ לעירוב, אם פשט אותה לזמן מסוים בין לבישתו הראשונה לשנייה?

תשובה: חייל שבדק בשבת בבוקר את חוטי הציצית בשעה שלבשה, אינו צריך לבדוקה שנית לפני שיוצא בה לכרמלית או לרשות הרבים, אפילו אם פשטה בינתיים, משום שבזמן מועט כזה סומכים על החזקה שהציציות כשרות¹⁰⁷. גם אם פשטה באופן שנגרם היסח דעת המחייב ברכה בלבישת הציצית שנית, אין צריך לבדוק את כשרות הציציות פעם נוספת¹⁰⁸.

אולם אם בדק את כשרות הציציות ביום שישי בבוקר, וביום שבת עליו לצאת לכרמלית או לרשות הרבים, צריך¹⁰⁹ לבדוק את ציציותיו מחדש, אך יקפיד לא להפריד את חוטי הציצית אם מצאם סבוכים זה בזה **בחוזק**¹¹⁰. נוסף לכך יקפיד במהלך בדיקתו, שלא להדק את הקשר האחרון של הגדיל הסמוך לחוטי הציצית, כי יש בזה חשש חיוב חטאת משום קושר¹¹¹.

107. רמ"א סימן יג, ב, מ"ב סק"ז.

108. מ"ב סימן ח, ס"ק כב.

109. בשו"ת יחו"ד ח"ו סימן א כתב, שאין חובה מן הדין לבדוק את חוטי הציצית ואין זו אלא מידת חסידות.

110. משום תיקון מנא. וראה בספר הליכות שלמה פ"ג אות ה בשם הגרשז"א.

111. פסק"ת ח"א סימן יג אות ג.

20. לבישת ציצית פסולה במקום שיש בו עירוב ומחוץ לעירוב

שאלה: חייל הנמצא במחנה שיש בו עירוב ומצא שחוטי ציציותיו פסולים. האם מותר לו ללבוש ציצית זו כאשר יוצא אל מחוץ למחנה לצורך פעילותו? האם מותר לו ללבוש ציצית זו במחנה עצמו?

תשובה: במקרים מסוימים התירו ללכת בשבת בציצית פסולה. היתר זה מבוסס על דברי המרדכי¹¹², שההולך בבגד בלי ציצית בשבת, אינו מבטל מצוות עשה של ציצית, כי בתורה לא נאמר "לא תלבש בגד בלי ציצית", אלא התורה ציוותה להטיל ציצית בבגד, ומאחר שבשבת אסור להטיל ציצית בבגד, אין הוא מבטל מצוות עשה¹¹³. אולם איסור דרבנן יש כאשר הולך בכרמלית, ולכן מכיוון שאין גנאי בדבר, צריך לפשוט הטלית קטן מעליו. אולם ביום חול, במידה ויכול לתלות ציצית חדשה בבגד, אם אינו תולה, הרי הוא מבטל את מצוות העשה¹¹⁴. אך אם אין לו חוט לתלות בציצית, דינו כמו בשבת¹¹⁵, שכן גם בימות החול מצוי מאוד בצבא שבאותו זמן אין לו חוט.

לכן, חייל השוהה במחנה שיש בו עירוב, אשר מצא כי חוטי ציציותיו פסולים, אסור לו ללבושם כאשר יוצא לרשות

112. מנחות סימן תתקמג.

113. מ"ב סימן יג סק"ט.

114. מ"ב סימן יג ס"ק טו. לענ"ד לא מצינו שהתורה חיבה להטיל ציצית מיד בלבושו את הבגד, ומסתבר לומר שבאמת אין בחיוב מיד, וכן משמע בתוד"ה 'ושוין' (שבת קלא). שזהו חיוב על היום כמו תפילין.

115. מ"ב סימן יג ס"ק טו.

הרבים, משום שיש בדבר איסור תורה, היות והציציות נחשבות משא, ואף לא ללובשה כאשר יוצא לכרמלית, משום שיש בדבר איסור דרבנן.

21. חייל שגילה שחוטי ציציותיו פסולים כשהוא מחוץ לעירוב

שאלה: חייל שגילה שציציותיו פסולות במהלך שהייתו במחסום הנמצא מחוץ לעירוב, האם עליו לפשוט את הטלית קטן ולהניחו במחסום, או שהוא רשאי להמשיך ללכת כשהוא לבוש בה?

תשובה: חייל הנמצא במקום ללא עירוב שהוא כרמלית, ונקרעו ציציותיו באופן שנפסל הטלית קטן, או שהדבר אירע כשהיה במחנה ברשות היחיד, אך גילה זאת לכשיצא בשבת לצורך פעילות בכרמלית, מותר לו להישאר לבוש בטלית קטן זה עד שישוב למחנה, כי גדול כבוד הבריות, ואיסור טלטול הטלית קטן בכרמלית שהוא מדרבנן נדחה מפניו¹¹⁶.

למרות שאין חבריו רואים אם לובש ציצית או לא מחמת שהיא תחת בגדיו, ואין בזה גנאי, מכל מקום, עצם פשיטת הציצית נחשבת גנאי גדול¹¹⁷. גם אם ידע החייל מערב שבת שהטלית קטן שלו נפסלה, ושכת, אין קונסים אותו¹¹⁸.

---

116. שו"ע סימן יג ג, מ"ב סק"ט.

117. מ"ב סימן יג ס"ק יא.

118. מ"ב סימן יג ס"ק יג.

חייל הנמצא במקום שהוא רשות הרבים דאורייתא, וגילה שנפסלו ציציותיו, עליו לפשוט מיד את הטלית קטן, כי אין כבוד הבריות דוחה איסור תורה. למרות שביום חול יש מתירים¹¹⁹ שלא לפושטו במקום שיש גנאי גדול, ולדעתם גנאי גדול דוחה איסור תורה, זהו דווקא משום שעובר בשב ואל תעשה, אבל בשבת שנושא ציצית ברשות הרבים דאורייתא בקום ועשה לכאורה אין להקל בדבר¹²⁰. אולם ייתכן לומר שבמקרה שהצורך המבצעי מחייב שילך ברשות הבאים, אם כן אין בהליכתו איסור, ואז מה שאינו מסיר מעליו את הציצית, אין זה אלא שב ואל תעשה.

22. ברכה על טלית או על ציצית שאולה

שאלה: חייל השואל טלית קטן מחבירו, מחמת ששלו נרטב או נקרע ונפסל, האם עליו לברך עליה?

תשובה: בצבא מצוי מאד, שחסר לחייל טלית או ציצית מחמת נרטבו נקרעו ונפסלו, והוא נאלץ להשאילם מחבר. בנוגע לברכה על ציצית או על טלית שאולה, יש להבחין בין אם מטרת השאלה היא כדי לקיים מצווה, או משום כבוד הציבור.

לדעת השו"ע¹²¹ כאשר חייל שאל מחבירו טלית כדי להתפלל בה, או ציצית כדי לצאת בה ידי חובת המצווה, עליו לברך

119. מ"ב סימן יג ס"ק ט"ז בשם מג"א, ומכל מקום ימהר למקום מוסתר ויפשטנה.

120. שעה"צ סימן יג אות יא.

121. סימן יד סעיף ג.

עליה. אף שיש מחמירים שלא לברך כל זמן שחבירו לא נתנה לו במתנה על מנת להחזיר, מכל מקום לדעת רוב האחרונים יש לברך עליה, כדעת השו"ע, מאחר שהשאיילה לו על דעת שיוכל לברך עליה, וכאילו שאמר בפיו שנותנה לו במתנה על מנת להחזיר¹²².

אולם כאשר שאל **מחבירו** טלית כדי לעלות בה לתורה, או לעבור בה לפני התיבה, או לעלות בה לדוכן, כיוון שאינו משאילה לו לצורך עיטוף מצווה, אלא משום כבוד הציבור, אין לברך עליה, שמא לא ניתנה לו בקניין גמור אלא רק למלבוש. אך מאחר שיש הסבורים שכן יברך, פסק בדרך החיים שעדיף לכוון שלא לקנותה, ואז לכל הדעות אינו מברך עליה¹²³.

23. ברכה על טלית או על ציצית של בית הכנסת

שאלה: חייל ששכח את טליתו בביתו, האם כשמתעטף בטלית של בית הכנסת הצבאי עליו לברך עליה?

תשובה: חייל המתעטף בטלית של **בית הכנסת** הצבאי **כדי להתפלל בה**, חייב לברך עליה, כי הטלית נקנתה ע"י הצבא כדי שכל חייל שאין לו טלית יתעטף בה כבטלית שלו¹²⁴.

אמנם, אם מתעטף בטלית של בית הכנסת, שלא כדי להתפלל בה, אלא **כדי לעבור בה לפני התיבה**, או **כדי לעלות**

---

122. מ"ב סימן יד ס"ק יא. ולכתחילה יבקש מחבירו שיתננה לו במתנה על מנת להחזיר.

123. מ"ב שם. ילקוט יוסף על סימן יד דיני טלית שאולה סעיף ד.

124. מ"ב שם, ביה"ל ד"ה שאלה.

בה לתורה, למרות שסתימת הפוסקים שיש לברך עליה¹²⁵, למעשה נהגו שלא לברך¹²⁶, משום שהמתעטף בטלית רק משום כבוד הציבור, לא נאמר בו "אשר תכסה בה", ואין זה עיטוף המחייב בציצית, ולכן גם אין צורך לבדוק בציציות הטלית אם הן כשירות קודם העיטוף.

24. ברכה על הטלית בנשיאת כפיים, כשכבר בירך עליה

שאלה: מפקד כהן שהתפלל השכם ביחידות, האם כאשר נושא כפיו במנין המתקיים מאוחר יותר ביחידתו, עליו לברך על הטלית?

תשובה: מפקד כהן שהתפלל מוקדם ביחידות, ובא לשאת כפיו מאוחר יותר במנין המתקיים ביחידתו. אם מתעטף בטלית **שלו**, נכון שיתעטף גם ראשו בטלית כמו לפני התפילה, ויכוון לשם מצוות ציצית, וישאיר עליו את הטלית זמן מה לאחר נשיאת כפיו, ובאופן זה יוכל לכל הדעות לברך על התעטפותו בה¹²⁷. אמנם אם זמנו בהול, שאינו יכול להתעטף בה ממש ורק מניח את הטלית עליו לצורך נשיאת כפיים, ודעתו להסירה מעליו מיד לאחר מכן, נהגו שלא לברך, כי יש אומרים שאין זו לבישה המחייבת בציצית¹²⁸.

125. מ"ב סימן יד ס"ק יא, ערוך השולחן סימן יד סעיף י.

126. הליכות שלמה פ"ג סעיף יב, שו"ת משנה הלכות ח"ט סימן רלד.

127. קובץ מבית הלוי ח"ו עמ' נח בשם הגר"ש ואזנר.

128. ביה"ל סימן יד ד"ה שאלה בשם שערי אפרים, באר היטב סימן י, סק"ד בשם לחם חמודות, הובא במ"ב סימן יח סק"ה.

לכן, עדיף שישתמש בטלית שאולה מחבר, ויכוון שנוטלה רק לכבוד הציבור ולא לקנותה¹²⁹.

25. שימוש בטלית חבירו ללא נטילת רשות

שאלה: האם מותר לחייל שאין באמתחתו טלית ותפילין, לקחת את של חבירו שלא מידיעתו? במידה ויש היתר לדבר, האם ישנן הגבלות מסוימות?

תשובה: חייל שאין לו טלית או תפילין, רשאי לקחת טלית או תפילין של חבירו בלי ידיעתו ולברך עליהם, ובלבד שיקפלים לאחר השימוש¹³⁰ ויחזירם למקום¹³¹, כי נוח לאדם שתיעשה מצווה בממונו, ורצון בעל הטלית והתפילין בכך ואינו מקפיד. אך אם ידוע שחבירו מקפיד על כך - אסור, כי שואל שלא מדעת נחשב גזלן, ועל זה נאמר "ובוצע בדרך ניאץ היי"¹³², ומוטב שיתפלל בלא טלית.

אמנם בזמנינו, יש שאסרו בכל מקרה להשתמש בטלית ללא ידיעת הבעלים, מאחר והיום רבים מקפידים על כך¹³³.

גם לדעת המתירים, אסור להוציא את הטלית והתפילין מהמקום שהם נמצאים בו (החדר, האוהל, או שאר מקומות) לבית הכנסת הצבאי, או מבית הכנסת הצבאי

129. כעין מה שכתב המ"ב סימן תקפא סק"י, שעה"צ שם אות ה לעניין סליחות.

130. שו"ע סימן יד סעיף ד.

131. בשבת יקפל את הטלית שלא כקיפולה הראשון, ואם חברו אינו מקפיד ואינה יכולה להיאבד או להינזק, לא יקפלה כלל - ראה מ"ב סימן יד ס"ק טו. וראה מ"ב סימן שב, ס"ק יג שאסור לקפל טלית בשבת, וע"ש בס"ק יז מה הדין כשחל יום טוב בערב שבת לעניין קיפול הטלית.

132. ראה ילקו"י על סימן יד סעיף ג, ח.

133. בא"ח ש"א פרשת לך לך אות ו. כה"ח יד, טז. ערוה"ש יד, יא.

למקום אחר¹³⁴, אפילו אם מחזירים למקום שהיו בו, כי לא נוח לאדם שיטלטלו את חפציו במקום שאינו מיוחד להם¹³⁵. מובן מאליו שהיכן שניתן לבקש רשות מחבירו, יש לבקש רשות, כי אין סומכים על חזקה שנוח לאדם וכו' כשאפשר לברר זאת בנקל¹³⁶.

יש להעיר, שאף שלדעת השו"ע יש לברך על הטלית ששואל, כתבו הפוסקים¹³⁷ שעדיף לנהוג כאן כדברי דרך החיים, שיכוון לא לזכות בטלית, ולא יברך עליה.

26. התעטפות בטלית בערב יום כיפור סמוך לשקיעה

שאלה: האם חייל ששב מפעילות מבצעית בערב יום הכיפורים סמוך לשקיעת החמה רשאי להתעטף בטלית בברכה?

תשובה: בערב יום הכיפורים, לכתחילה יש להתעטף בטלית לפני שקיעת החמה, כדי שיהיה אפשר לברך עליה לכולי עלמא. אמנם לדעת המג"א ודרך החיים אפשר לברך על הטלית עד צאת הכוכבים (שהוא 13.5 דקות לאחר השקיעה) משום שלא כתוב "יום" בציצית אלא "וראיתם", כלומר, כל זמן שניתן לראות ואפילו בבין השמשות. אך בכל זאת, מאחר שהמטה אפרים מחמיר בזה - הרי שחיילים ששבו

134. מ"ב סימן יד ס"ק יג בשם בי"ח ומג"א.

135. שו"ת סימן יד סעיף י.

136. משנ"ב סימן יד ס"ק יג.

137. מ"ב סימן יד ס"ק יד, ילקו"י על סימן יד סעיף ג, ז.

מפעילות מבצעית בערב יום הכיפורים וכבר שקעה החמה, יתעטפו בטלית ללא ברכה¹³⁸.

כאשר מסופק אם כבר שקעה החמה, יתעטף בברכה משום ספק ספיקא: שמא הלכה כהרא"ש שיכול לברך גם בלילה, או שמא הלכה כהמגן אברהם הנ"ל שיכול לברך עד צאת הכוכבים. אולם לאחר צאת הכוכבים יש להתעטף ללא ברכה, שחוששים לדעת כהרמב"ם שבגד יום בלילה פטור מציצית¹³⁹.

27. הנהגת אפסנאי בחוטי ציצית שנתבלו

שאלה: כיצד צריך אפסנאי לנהוג ביחס לחוטי ציצית שנתבלו והן פסולות?

תשובה: בנוגע לשימוש בציציות שלא לצורך מצווה אלא לצורך חול, וכן בכל הנוגע ליחס אליהן כשנתבלו או נקרעו, יש להבחין בזה בין כמה מצבים.

חוטי הציצית לפני שנקשרו בבגד - אין בהם קדושה, היות ונפסק להלכה שהזמנה לאו מילתא, ומותר לזורקן לאשפה אם יש צורך בכך¹⁴⁰.

---

138. עיין בכל זה במ"ב סימן יח סק"ז.

139. שם.

140. מ"ב סימן כא סק"ב. בזה שונה דין ציציות מדין קלף שעיבדו לכתובת ספר תורה, או מזוזות שעדיין לא נכתבו, שאינו רשאי לשנותם לחול, לדעת הרמ"א (סימן מב, ב) שפסק שהזמנה כזו שהיא מעשה גמור לשם גוף הקדושה הוי מילתא, וכדעת הנמוקי יוסף, הרז"ה והריטב"א, וכן הוא פסק הגר"א. אף שהמג"א פסק כרמב"ן שגם הזמנה כזו לאו מילתא היא, הכרעת המ"ב (סימן מב ס"ק כג, ובביה"ל ד"ה מילתא היא) היא כפסק הרמ"א.

משעה שהחוטאים תלויים בבגד - אין להשתמש בהם תשמיש של חול, ואפילו תשמיש כזה שאין בו גנאי כגון לקשור איזה דבר, משום ביזוי מצווה¹⁴¹.

לאחר שנקרעו או הוסרו הציציות מהבגד - מותר לעשות בהן שימוש של חול, אך לא שימוש של גנאי. אף על פי שהשו"ע¹⁴² פסק שיכול לזורקם אף לכתחילה לאשפה¹⁴³, מאחר שזו מצווה שאין בגופה קדושה, הרמ"א¹⁴⁴ כתב שאין לזורקם לאשפה או למקום מגונה אחר, וכן כתבו אחרוני ספרד למעשה¹⁴⁵.

אף שמעיקר הדין גם הרמ"א מודה שאין חיוב לגנוז את הציציות שנקרעו או הוסרו מהבגד, אך הוא כתב שבכל זאת המחמיר לגונזם תבוא עליו ברכה. המשנה ברורה¹⁴⁶ הביא עוד מהמהרי"ל, שראוי להניחם בספר קודש כדי שישמשו כסימנייה, משום שדבר שנעשה בו מצווה אחת, ראוי שתיעשה בו מצווה נוספת.

28. הנהגת אפסנאי בנגדים (ציצית או טלית) שבלו

שאלה: כיצד צריך אפסנאי לנהוג ביחס לבגד (ציצית או טלית) שנתבלה?

141. מ"ב סימן כא ס"ק יב.

142. סימן כא סעיף א.

143. אף שגם לדעתו אין לעשות בהם שימוש של גנאי, מ"ב סימן כא סק"ג.

144. רמ"א סימן כא סעיף א.

145. כה"ח סימן כא סק"ב, כדמוכח משו"ע סעיף ב, ילקו"י סימן כא סעיף א.

146. סימן כא סק"ח.

תשובה: בנוגע לשימוש בבגד עצמו, של הטלית גדול או הטלית קטן, יש להבחין בין כמה מצבים.

כשהציציות עוד תלויות בבגד:

טלית קטן - כל עוד הציציות תלויות בו והוא ראוי למצוות ציצית, יש לשמור על קדושתו, ואין להשתמש בו תשמיש מגונה¹⁴⁷, שבכללו: ניגוב זעה¹⁴⁸ לחה או ידיים מלוכלכות¹⁴⁹. נכון להחמיר גם שלא לנגב בו ידיים רטובות¹⁵⁰ ולא לנקות בו משקפיים¹⁵¹.

טלית גדול - כיון שהוא בגד שמיוחד למצוות תפילה וחלה עליו קדושה, הרי שכל עוד הציציות תלויות בו, דינו כדין חוטי הציצית, ואסור לעשות בו שימוש של חול אפילו שאינו שימוש מגונה¹⁵², כגון לקשור או לעטוף בו חפצים, להשתמש בו ככרית לישיבה, או כמפה לכיסוי השולחן (לצורך חול), להשתמש בו כוילון להגנה מפני הרוח או מפני השמש, וכל שימוש כיוצא בזה.

לכן, יש להקפיד שבאפסנאות היחידה, במקום שבו מרוכז ציוד הבלאי, יונחו על גבי מדפים הטליתות הגדולות או הקטנות המאפשרים שמירה על קדושתן עד הפינוי מהיחידה.

---

147. מ"ב סימן כא ס"ק יב.

148. מקור חיים לחוות יאיר סק"ב.

149. בא"ח ש"א לך אות כ.

150. פסקי תשובות סימן כא הע' 8.

151. הליכות שלמה חלק א פרק ג ס"ק יט.

152. מ"ב סימן כא ס"ק יב.

כאשר הטליתות נתבלו או התיישנו ואינן עומדות להשתמש בהן למצווה, כבר נתבאר בסעיף הקודם שכל זמן שהציציות קשורות בהן אסור לזורקן, גם לא כשהן בעטיפת ניילון, וראוי (אך אין חובה) לגונזן. אך משהוסרו הציציות, אף שאסור לעשות בבגד עצמו שימוש מגונה¹⁵³, אבל מותר להשליכו לאשפה¹⁵⁴ שלא בדרך בזיון¹⁵⁵, כלומר עטופים בנייר או שקית קשורה שאינה שקופה, כדי שלא יתגלה הבגד באשפה לעיני עוברים ושבים¹⁵⁶.

29. הוצאת ציציות בקרבת מת או קבר

שאלה: חייל שמוטל עליו לשמור על חייל שנהרג או נפטר, על מה הוא צריך להקפיד בנוגע להוצאת הציציות, ועל מה עליו להקפיד במהלך הלוויה או אזכרה בבית קברות?

תשובה: אין להיכנס לשטח בית קברות בטלית קטן שציציותיו מגולות¹⁵⁷ משום "לועג לרש", שנראה כמחרף את המתים שאינם יכולים לקיים מצוות¹⁵⁸.

יש להקפיד על ההלכה הנ"ל גם מחוץ לבית הקברות, אם נמצא בתוך ארבע אמות של מת¹⁵⁹, ויש מחמירים בכל החדר שהמת שם¹⁶⁰. לפיכך, חיילים הנדרשים להימצא בתוך ארבע

153. שו"ע סימן כא סעיף ב, מ"ב סק"ט.

154. שו"ע סימן כא סעיף ב, מ"ב ס"ק יג.

155. שו"ת שבט הקהתי ח"ד סימן י.

156. פסק"ת בימן כא אות א.

157. שו"ע סימן כג סעיף א, מ"ב סק"ג.

158. מ"ב סימן כג סק"א.

159. שו"ע סימן כג סעיף ג.

160. מ"ב סימן מה סק"ב שמביא דעות בזה.

אמות של מת, כגון לשומרו בחדר בו הוא מונח עד למועד ההלוויה, עליהם להקפיד לתחוב ציציותיהם לתוך מכנסייהם.

30. תפילה בציבור ללא טלית או ביחידות בטלית

שאלה: חיילים שסיימו תרגיל במקום מסוים, והרכב שבו התפילין והטליתות לא חבר אליהם. האם עליהם להתפלל ללא טלית ותפילין בציבור, או שיתפללו מאוחר יותר בטלית ותפילין ביחידות, מחוסר יכולת לקבץ מניין?

תשובה: כתב בשו"ע¹⁶¹, שיש להקפיד להיות לבוש ציצית בשעת התפילה. על כך הוסיף המשנה ברורה¹⁶² שעליו להקפיד בכך גם בקריאת שמע מכיוון שבספר הזוהר מבואר, שהקורא ק"ש בלא ציצית כאילו מעיד עדות שקר בעצמו, בזה שקורא פרשת ציצית ואינו מקיים את הכתוב בה. המשנה ברורה הוסיף והביא בשם החיי אדם¹⁶³, שלא טוב עושים המון העם שמתפללים בדרך ללא טלית גדול.

למרות דברי החיי אדם, ולמרות שתפילת שחרית בטלית עניינה גדול מאוד, חיילים שנאנסו ולא מצויה להם טלית, כגון שסיימו תרגיל במקום מסוים, והרכב שבו התפילין והטלית לא חבר אליהם, לא ידחו תפילה בציבור, כדי

---

161. שו"ע סימן כד סעיף א.

162. סימן כד סק"ג.

163. שם.

להתפלל ביחידות עם טלית¹⁶⁴ אלא יתפללו בציבור ללא טלית, וכל שכן שלא ידחו את התפילה כשזמן תפילה עתיד לעבור¹⁶⁵, ובפרט כאשר לבושים בציצית¹⁶⁶, שאז אינם בכלל דברי הזוהר שמעידים עדות שקר בעצמם.

---

164. מור וקציעה סימן כה, שו"ת אמרי יושר ח"ב סימן רא.
165. עיין מ"ב סימן מו ס"ק לג לעניין קריאת שמע בתפילין, וכל שכן שי לומר כן בטלית.
166. רעק"א ריש סימן יח.